

Galjaardlezing 2017

Burgemeester Koos Janssen van Zeist tijdens de Galjaarddag op 11 mei 2017, Provinciehuis Zwolle, Luttenbergstraat 2, 8012 EE Zwolle

Goedemiddag dames en heren,

Ik ben gevraagd om een vlammend betoog te houden over Code Oranje.

Over vernieuwing van de democratie.

De organisatie ging in een volgend mailtje aan mij nog een stapje verder in haar enthousiasme:

We verwachten een prikkelende, actuele bijdrage over wat voor overheid deze tijd nodig heeft.

En op het programma verscheen ook nog als titel: *Revolutie in democratie?*

Weliswaar met een vraagteken, maar toch...

'Nou Koos', dacht ik bij mezelf, 'ga er maar aan staan'.

Als burgemeester van Zeist en als voorzitter van de VNG-werkgroep Democratie en Bestuur heb ik zeker mijn gedachten over vernieuwing van onze lokale democratie.

In Zeist zijn we er volop mee bezig om te zorgen dat mensen daar goed kunnen wonen, werken en verblijven. Dat ze 'het goede leven' kunnen leiden. Dat is voor iedereen anders.

Het is belangrijk dat mensen daar zelf aan bijdragen. Dat ze meedoen in de lokale democratie.

Eenzijds via hun vertegenwoordigers in de gemeenteraad; de representatieve democratie. Anderzijds via hun eigen burgerinitiatieven; de maatschappelijke democratie.

Mijn vlammende betoog vanmiddag gaat niet over de vraag: Hoe gaan we die lokale democratie vernieuwen?

Ik geloof namelijk niet in een blauwdruk - in een route die door iedere overheid gevolgd kan worden, om een probleem aan te pakken dat we zeker hebben.

Ik geloof dat iedere gemeente, iedere provincie, iedere overheidsorganisatie op zijn eigen manier die vernieuwing moet invullen; een eigen ontwikkelagenda zou moeten vormen.

Ik geloof in actie op maat!

En dat is zeker geen gemakkelijke weg!

Bovendien: u bent communicatieprofessional.

Ik zou mijn doel voorbij schieten, als ik daar geen rekening mee hield.

Daarom is mijn vraag voor vanmiddag:

Hoe kunnen we kijken naar vernieuwing van onze democratie vanuit onze rollen?

Wat kunt u als communicatieprofessional eraan bijdragen?

Wat kan ik eraan bijdragen?

Waar raken onze rollen elkaar en hoe kunnen we elkaar versterken?

En mijn perspectief is weliswaar dat van de lokale democratie, maar de uitdaging speelt op alle niveaus.

Ook in het bedrijfsleven.

De vraag is daarom: hoe hebben wij elkaar nodig om een ontwikkelagenda in onze eigen omgeving op gang te krijgen?

Daar wil ik het met u over hebben.

Ik hoop van harte dat dat vlammend, prikkelend en actueel genoeg is...

Wat is er eigenlijk aan de hand met onze democratie?

Bij democratie draait het om interactie tussen mensen binnen de samenleving, binnen de overheid en tussen overheid en samenleving.

Er is een groeiende groep mensen die zichzelf organiseren en zaken voor zichzelf regelen, los van de overheid. Een groep waarin mensen vanuit een collectief gevoel gewoon aan de gang zijn gegaan met dingen anders te doen. Bijvoorbeeld een energiecollectief of een zorgcoöperatie in de eigen buurt.

Ik noem dat een stille revolutie.

Deze groep heeft vaak ook de middelen en de omstandigheden om zichzelf te redden.

Het is een maatschappelijke democratie, die zichzelf sterk ontwikkelt.

Die moeten we koesteren.

Het is wel belangrijk dat deze maatschappelijke democratie in verbinding blijft met de overheid.

En met de politiek, de representatieve democratie.

En dan is er die andere groep, die zich niet meer gezien of gehoord voelt.

Die zich niet erkend voelt in z'n situatie.

Ze zitten in de problemen, bijvoorbeeld op het gebied van zorg.

Ze hebben geen werk of niet genoeg werk.

Ze bouwen schulden op.

Ze zien hun leefomgeving veranderen en zijn niet bij machte er iets aan te doen.

Ze hebben het gevoel dat de overheid geen oog heeft voor hun vragen en zorgen.

En keren zich van die overheid af.

Ze raken afgehaakt.

Deze ontwikkelingen verminderen het samenspel.

Steeds minder mensen doen op alle velden mee.

En de velden raken hier en daar los van elkaar, waardoor men elkaar onvoldoende vindt.

En samenspel is juist de kern van democratie.

Dat samenspel is gericht op het goede leven.

Ook dat is voor mij de essentie van democratie: dat mensen het leven kunnen leven dat ze wensen te leven.

En dat ze een ander - die daar even niet aan toe komt - een steuntje in de rug geven.

Wanneer dat samenspel versnipperd of verdwijnt, verdwijnt de kracht uit onze democratie.

Misschien denkt u nu: *tsja, dat is een treurig gegeven, maar wat kan ik daar aan doen?*

Als het wezen van democratie samenspel is, draait democratie dus ook om communicatie.

Het goede leven kan voor iedereen verschillend zijn.

Maar een gezonde democratische samenleving is meer dan een optelsom van individuele opvattingen over het goede leven.

Alleen door ontmoeting en gesprek kom je erachter wat voor mensen het goede leven is.

Wat belangrijk voor hen is.

Wat hun waarden zijn.

Want het goede leven van de een zal altijd raken aan dat van de ander.

Of ermee conflicteren.

Juist dan moeten we in verbinding met elkaar blijven.

Dus moeten we het met elkaar hebben over het democratische samenspel.

Over waarden en het waarom.

Door middel van ontmoeting en gesprek.

Door middel van communicatie.

Laat ik dat concreet maken met een voorbeeld.

In Zeist hebben we twee jaar geleden de 24 uur van de Democratie gehouden.

We hebben toen geleerd om elkaar vijf vragen te stellen:

- Wat is democratie?
- Waar staan we met elkaar?
- Waar moet het naartoe?
- Wat doe jij?
- Wat doe ik?

Met die vragen ging ik bijvoorbeeld in gesprek met een Marokkaanse vader:

'Wat is voor u democratie?', vroeg ik.

'Dat mijn zoon een stageplek kan vinden en niet wordt buitengesloten, omdat hij van Marokkaanse afkomst is. Nu lukt het hem niet om zo'n plek te vinden.'

'Waarom wilt u een stageplek voor uw zoon?' vroeg ik.

Dat lijkt misschien een vreemde vraag, maar in feite is het de vraag naar de diepere betekenis van het knelpunt dat de vader ervaart.

'Omdat hij zich verder moet kunnen ontwikkelen', zei de vader. 'En zijn toekomst hier moet kunnen opbouwen.'

'Wat kunt u eraan doen?', vroeg ik hem.

'We hebben het er thuis over: doe je er genoeg aan? Of ga je te snel in een slachtofferrol?'

'En u?' vroeg hij aan mij. 'Kunt u iets doen?'

Ik kan de wethouder van werkgelegenheid vragen in gesprek te gaan met organisaties en ondernemers. Zodat zij zich realiseren dat teveel jongeren in onze gemeente geen stageplekken vinden. En waarom het belangrijk is dat dit verandert.

Zo kunnen we werk maken van democratie.

En het samenspel bewaken en bevorderen en bevorderen en bevorderen en bevorderen.

Mijn rol in de lokale democratie is dat ik de twee hoofdrolspelers zo goed mogelijk faciliteer:

- de inwoners
- en de Raad.

De andere spelers zijn ondersteunend. Burgemeester, wethouders, de ambtelijke organisatie, de gemeentesecretaris, de afdeling Communicatie: wij zijn er om de hoofdrolspelers in hun beste kracht te zetten. Dan functioneert de lokale democratie.

U en ik moeten onszelf niet belangrijker maken dan we zijn.

We moeten ons goed bewust zijn van onze rol.

Misschien moeten we ook bij onszelf te rade gaan:

Als de democratie niet goed meer functioneert, doordat mensen zich onvoldoende gehoord voelen of los raken, wat hebben we dan al die jaren gedaan?

Zagen we het?

Organiseerden we de ontmoeting en het gesprek over wat ertoe doet?

Stelden we de waarom-vraag?

Of waren we te druk met andere belangrijke zaken?

Ik geef nog een voorbeeld:

In Zeist zijn we volop bezig met vernieuwing van het centrum.

Daar hebben we op zich het goede gesprek over gevoerd. We hebben met verschillende partijen het gesprek gevoerd over de waarden van waaruit we aan die vernieuwing willen werken.

Groen - duurzaamheid is zo'n waarde.

En geschiedenis: aansluiten bij de historische waarde.

En gezondheid: je moet er gemakkelijk kunnen bewegen.

Het is de uitkomst van veel discussie in de samenleving.

Nu zijn we in de uitvoeringsfase.

De communicatie gaat vooral over het wat.

En over dat wat wordt gesteggeld.

Er komen protesten tegen de verkeersmaatregelen, bijvoorbeeld.

Maar het gesprek over de onderliggende waarden lijkt niet meer gevoerd te worden.

Daardoor raakt de betekenis van het wat uit het oog.

Daar ligt voor mij een belangrijke rol voor Communicatie:
Het lef hebben om steeds opnieuw met de wethouder en andere betrokkenen in gesprek te gaan over het waarom; waar doen we het ook alweer voor?
Dat is communicatie die verbindt.

Communicatie binnen de overheid heeft veel rollen.
Maar dit is zeker waar overheidscommunicatie volgens mij over moet gaan: hoe dragen we bij aan het goede leven.
En dus aan het functioneren van de democratie?

Hebt u het daar met elkaar over?
Vraagt u uw collega's, leidinggevenden en leiders daarnaar?
Houdt u ze op die manier bij de les?

Ik heb, net zoals u, een belangrijke rol in het verkennen van wat er in de samenleving speelt.
Daarom neem ik ruim de tijd om in een jongerenopvangplek rond te hangen.
Omdat ik daar hoor wat hen beweegt.
Waarom zij wel of niet gaan stemmen tijdens het Turkse referendum, bijvoorbeeld.
Wat de impact is van zo'n gebeurtenis op de gemeenschap.

Ik ga het liefst alleen en zonder formele afspraak op bezoek.
Want dan hoor ik het meeste.
En de waardevolle informatie die ik ophaal, deel ik zo goed mogelijk met de democratische hoofdrolspelers. Of anderen binnen onze organisatie die hen faciliteren.
Communicatie is daarbij een belangrijke bondgenoot.
Maar ik vraag ook van Communicatie om zelf speler te zijn in de democratie.
Geen toeschouwer.
Geen beschouwer.
Maar speler.

Als er homogeweld is in Arnhem en de krant staat vol mannen en vrouwen die hand en hand over straat gaan, vraag ik onze communicatiecollega's: heb je het hier ook naar binnengebracht?

Als een ziek jongetje via *Serious Request* iedereen oproept om z'n nagels te lakken en daar komt grote respons op uit de samenleving, vraag ik: heb je het hier ook naar binnengebracht?
Want er speelt op zo'n moment kennelijk iets in de samenleving.
Soms zoekt de samenleving op zo'n moment bondgenoten.
Doen we daar iets mee?
Maken we de verbinding?
Of laten we ons niet voor ieder karretje spannen en dragen we liever ons eigen beleid uit?

Een goed functionerende democratie vraagt om samenspel.
Samenspel vraagt om ontmoeting en gesprek.
Om Communicatie.
Daar heb ik een rol in.
En daar hebt u een rol in.

Wat ik in mijn rol als burgemeester echt heb moeten leren, is dat ik Communicatie dichtbij moet laten komen.
Dat ik mijn verhalen, mijn vragen en zorgen met hen moet durven te delen.
Zodat zij die weer verder kunnen tillen.

Andersom heeft Communicatie geleerd dat ze mij de ruimte moeten geven om zelf mijn ontmoetingen met de samenleving vorm te geven.
En dat er zo min mogelijk afstand tussen ons beiden moet zijn.

Collega's, leidinggevenden, leiders en communicatieprofessionals zullen in elkaar moeten investeren ten gunste van de lokale democratie.
We moeten over en weer vragen: wat heb je van mij nodig?

Voor leiders betekent dat: stel je open voor Communicatie.
Voor Communicatie betekent dat: máák de stap naar je leiding. Investeer in vertrouwen.
Pak je rol en wacht niet tot je wordt gevraagd.
Stoot je 10 keer je neus? Probeer het een elfde keer opnieuw.
En blijf kritisch.
Het ergste wat mij in mijn rol kan overkomen, is dat ik een cirkel van mensen om me heen heb, die me geen spiegel meer voorhouden. Die alles fantastisch vinden, wat ik doe.
Dit vraagt lef, van beide kanten: van leiders en communicatieprofessionals.

U en ik hebben allebei een rol in versterking van de democratie.
In het faciliteren van de ontmoeting en het goede gesprek.
Het gesprek over het waarom, dat ten grondslag ligt aan het samenspel.
En we kunnen elkaars rollen versterken.
Daarom heb ik ook nooit werkoverleggen met Communicatie, maar inspiratiesessies.
Waarin we elkaar scherp houden.

Tijdens een van die sessies bedachten we dat het waardevol zou zijn om bij alle afdelingen in huis langs te gaan.
En mensen te vragen hoe zij bijdragen aan de democratie. Waar zij mooie voorbeelden zien.
Of waar zij bondgenoten zijn van de samenleving.
Zonder daar iets van te hoeven vinden, faciliteren we zo het denken over waar het uiteindelijk om gaat.

Herkent u dit?
Of denkt u vooral: een mooi verhaal, maar dit krijg ik bij ons nooit over de bühne?

Mag ik dan eindigen met een handelingsperspectief?
Want zo revolutionair is dit allemaal niet.
U kunt er morgen mee beginnen.
U kunt morgen beginnen uw stille revolutie aan te laten sluiten bij die in de samenleving.
U kunt morgen uw eigen ontwikkelagenda opstellen.
Met acties op maat.

- U kunt morgen beginnen met het gesprek tussen Communicatie en leiding over het waarom, niet over het wat.
- U kunt morgen het gesprek aangaan met uw collega's over de betekenis van gebeurtenissen in de samenleving.
- U kunt morgen gaan werken aan ontmoetingen en gesprekken met inwoners en raadsleden - de hoofdrolspelers in de lokale democratie.
Om te vragen wat zij nodig hebben om hun rol op z'n best te kunnen vervullen.
- Als u nu denkt 'ja maar ik kom helemaal niet in de buurt van onze leiders', vraag u dan af hoe dat komt.
En werk stapje voor stapje aan vertrouwen en nabijheid.
Soms vraagt dat een paar jaar investering, maar die is het waard!
En kleine successen hebben vaak groot effect!
- En ten slotte: neem zelf ook deel aan het gesprek en de ontmoeting.
In je organisatie, in je buurt of wijk, in de samenleving.

Dames en Heren,

U wilde vandaag van mij een vlammend, prikkelend en actueel betoog over vernieuwing van de lokale democratie.

Ik heb u een inblik gegeven in mijn visie daarop:

- Dat die vernieuwing vooral draait om het gesprek en de ontmoeting. En dus om communicatie.
- Dat onze rollen ondergeschikt zijn aan die van de hoofdrolspelers in de democratie: inwoners en hun vertegenwoordigers.
Dat de democratie wordt versterkt wanneer deze hoofdrolspelers in hun goede kracht staan.

- Dat u en ik hierin ieder onze eigen rol hebben.
- En dat we elkaars rollen kunnen versterken.
- Dat we daarvoor moeten investeren in nabijheid en vertrouwen om dat voor elkaar te krijgen.

In die zin begint het werk aan de lokale democratie niet bij de ander, maar bij onszelf.

En begint het niet buitenshuis, maar in onze eigen organisaties.

Dat klinkt misschien minder spannend.

Minder vlammend.

En minder revolutionair.

Maar daar ligt wel de grootste uitdaging. Ons werk: het is mooi werk!

Dank u wel!